

BORÇLARIN NİSBİLİĞİ İLKESİ VE TÜRK MİRAS HUKUKU ANLAMINDA MİRASBIRAKANIN BORÇLARINDAN DOLAYI MİRASÇILARIN SORUMLULUĞU

Mustafa ŞAHİN*

ÖZ

Türk Borçlar Hukukununun temel ilkelerinden birisi borç ilişkisi sonrası ortaya çıkan alacak ve borçların nisbiliği ilkesidir. Buna göre kural olarak alacak borç ilişkisinin kurulmasının ardından ortaya çıkan borç ve alacak, sadece hukuki işlemin taraflarını ilgilendirmektedir. Bir hukuki işlemle, işlemin tarafı olmayan bir üçüncü kişinin borçtan sorumlu olması söz konusu değildir. Türk Medeni Kanunu'nun 5. Maddesi, "Bu Kanun ve Borçlar Kanunu'nun genel nitelikte hükümleri, uygun düştüğü ölçüde tüm özel borç ilişkilerine" uygulanır şeklinde hüküm koymuştur.

Miras hukuku, özel hukukun ve medeni hukukun bir alt dalı olarak Türk Medeni Kanunu içerisinde yer almaktadır. Klasik anlayış çerçevesinde bugüne kadar "Külli Halefiyet İlkesi" uyarınca, mirasbırakanın ölümüyle birlikte açılan miras sonrası tereke, mirasçılara bir bütün halinde geçer. Mirasçılar, ölümle birlikte, mirasbırakanın aktifine sahip olduğu kadar aynı anda pasifine de sahip olmaktadır. Kanun'da malvarlığı dışında özel haller de ayrıca düzenlenerek "tereki borcu" sorumluluğu esası getirilmiştir. Buna göre mirasçılar, mirasbırakanın tüm borçlarından kanunda sayılan haller saklı kalmak kaydıyla, m. 641/I ve 681/I hükümleri çerçevesinde "müteselsilen ve şahsen" sorumludurlar.

Bu düzenlemeler bir bütün halinde düşünüldüğünde mirasçılarının, mirasbırakanın borçlarından şahsen ve müteselsilen sorumlu tutulmaları hakkaniyete aykırıdır. Bu çalışma ile, mirasçılarının bu anlamda en fazla sorumluluğunun devletin sorumluluğunda olduğu gibi kendilerine kalan terekedeki aktiflerle sınırlı olması gerektiği kanaati sunulmuştur. Bu fikrin temelleri izah edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Borçların Nisbiliği, Mirasçının Sorumluluğu, Miras, Şahsen ve Müteselsilen Sorumluluk, Külli Halefiyet

* **Dr. Öğr. Üyesi,** Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Medeni Hukuk Ana Bilim Dalı/ANKARA, **e-posta:** mustafa.sahin@hbu.edu.tr

ORCID : 0000-0001-6496-0439

DOI : 10.34246/ahbvuhfd.933972

Yayın Kuruluna Ulaştığı Tarih : 15/01/2021

Yayınlanmasının Uygun Görüldüğü Tarih: 03/02/2021

RELATIVITY OF DEBT PRINCIPLE AND RESPONSIBILITY OF THE INHERITORS DUE TO THE DEBTS OF THE INHERITANCE IN THE TERMS OF TURKISH INHERITANCE LAW

ABSTRACT

One of the basic principles of Turkish Law of Obligations is the principle of proportionality of receivables and debts that occur after the debt relationship. Accordingly, as a rule, the debt and receivable arising after the establishment of the credit-debt relationship only concern the parties of the legal transaction. It is not possible for a third party who is not a party to the transaction to be liable for the debt with a legal transaction. The 5th article of the Turkish Civil Code has stipulated that “the general provisions of this Law and the Code of Obligations apply to all special debt relations as appropriate”.

Inheritance law is included in the Turkish Civil Code as a sub-branch of private law and civil law. Within the framework of the classical understanding, the inheritance after the inheritance, which was opened with the death of the inheritance, in accordance with the “Principle of Social Succession”, passes to the heirs as a whole. The inheritors have the active passive of the inheritance as well as the passive with the death. In the Turkish Civil Code, special cases other than assets are also regulated and the principle of “estate debt” has been introduced. Accordingly, the heirs are responsible for all debts of the inheritance “jointly and personally” within the framework of the provisions of the law, without prejudice to the cases listed in the Turkish Civil Code art. 641/I and art. 681/I.

When these regulations are considered as a whole, it is unfair to hold the heirs personally and severally responsible for the debts of the inheritance. With this study, it is suggested that the responsibility of the heirs should be limited to the assets in the estate left to them, as it is the responsibility of the state. The basics of this idea have been explained.

Keywords: *Relativity of Debt, Responsibility of the Heirs, Inheritance, Personal and Joint Liability, Total Subrogation*

I. GİRİŞ

Türk Medeni Kanunu’nda üçüncü kitap olarak ve m. 495 ile m. 682 arasında “*Miras Hukuku*” düzenlenmektedir¹. Söz konusu maddeler arasında

¹ Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Dritter Teil: Das Erbrecht, Erste Abteilung: Die Erben, Dreizehnter Titel: Die gesetzlichen Erben, Art. 457 – Art. 640,(<https://www.fedlex.admin.ch>).

miras hukukuna ait genel hükümler düzenlenmeksizin “*Yasal Mirasçılar*” bölümü ile birlikte kimlerin mirasçı sayılacağı belirtilmektedir. Bu sebeple Türk miras hukukuna hakim olan ilkeler, TMK’nın Miras Hukuku kitabı hükümleri çerçevesinde doktrinde ele alınmıştır.

Mirasbırakanın borçlarından dolayı mirasçılarının sorumluluğunun inceleneceği bu çalışmada, sınırlandırma olmaz ise miras hukuku kitabında yer alan neredeyse her başlık altında farklı şekillerde ele alınmaya uygundur. Çalışmamızda, bu konudaki temel ilkeler belirlenecek ve konuya ilişkin klasik anlayış dışındaki önerilerimiz sunulacaktır. Bu sebeple yeri geldiğince ilgili yerlere değinilecek, ana başlıkların dışına çıkmayacaktır. Bu çalışmayı okuyan kimsenin miras hukuku bilgisi var olduğu kabul edilerek, kullanılan birçok kavram –konunun genişlememesi adına- açıklanmaksızın başlığımızla alakalı noktalarda ele alınacaktır. Nitekim mirasçılarının sorumluluğu konusuna baktığımızda, miras hukukuna girişten itibaren ilkeler, kavramlar, yasal mirasçılık ve mirasçılar, mirasçılarının hisseleri, ölüme bağlı tasarruflarla mirasbırakanın tasarrufta bulunması, mirasın geçmesi, açılması, kazanılması ve paylaşılması, mirasın kabulü, reddi, defter tutma, resmi tasfiye gibi daha birçok konuya bağlantıları dolayısıyla değinilmiştir. Her bir ana başlığın bu çalışmada detaylandırılması ve sınırlandırmaların tek tek sayılabilmesi bu sebeple mümkün olmadığından konunun esası dışında kullanılan cümleler genel ifadelerle dile getirilmiştir. Bu anlamda özellikle konunun sınırı açısından detay sayılabilecek konularda istisnalara değinilmeksizin genel ifadeler tercih edilmiş, konuya ilişkin detaylı çalışma yapacaklar için ilgili kaynaklara atıf yapmakla yetinilmiştir.

Türk miras hukukuna ait temel ilkelerden birisi “*külli Halefiyet*” ilkesidir. Bu ilke çerçevesinde ölümlerle birlikte miras açılır² (TMK m. 575/I³)⁴ ve ölen kişinin yani mirasbırakanın terekesi (tüm malvarlığı, hakları, alacakları, taşınır ve taşınmaz malları, borçları) Kanun veya iradi kaynaklı olarak belirlenmiş kişilere geçer⁵. Bu hüküm, TMK m. 599’da “*Mirasçılar, mirasbırakanın*

ch/eli/cc/24/233_245_233/de, 01.01.2021), (Fassungen: 01.01.2021).

² Ayiter Nuşin, *Miras Hukuku*, S Yayınları, s. 160.

³ ZGB, Art. 537 (Der Erbgang wird durch den Tod des Erblassers eröffnet).

⁴ Y. 2. HD, 22.032002, 2678-4148 (Ömer Uğur Gençcan, 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu, Bilimsel Açıklama, İçtihatlar, İlgili Mevzuat, Madde 531-1030, B. 2, Yetkin Yayınları, Ankara 2007, s. 3491, 3492).

⁵ Kişiliğin sona ermesi bu çalışmada esas olarak “*ölüm*” hali esas alınarak değerlendirmeler yapılmıştır. Gerçek kişiliğin sona ermesine ilişkin ölüm haricindeki diğer haller olan

ölümü ile mirası bir bütün olarak, kanun gereğince kazanırlar.” şeklinde açıkça belirtilmiştir. Türk – İsviçre hukuk sisteminde kabul edilen bu klasik anlayışın⁶ temelleri Roma ve Pandekt hukuku temellerine dayandırılmaktadır⁷.

Özellikle belirli mal vasiyeti şeklinde gerçekleşen ve cüz’i halefiyet ilkesi gereği sonuçlar doğuran hallerde ise tereke bir bütün olarak geçmemektedir⁸. Bu hallerde sadece belirli mal ve hakların belirli kişilere aktarılması söz konusudur. Mülkiyetin geçmesi sonucunu da doğuracak bir biçimde söz konusu mallar taşınmaz ise tescil, taşınır ise teslim ve alacak ise alacağın devri şeklinde tamamlanır⁹. Türk miras hukuku külli halefiyet ilkesini benimsemekle birlikte, mirasbırakanın ölümüyle birlikte tüm terekenin mirasçılara¹⁰, hiçbir işleme gerek olmaksızın ölümle birlikte¹¹, kendiliğinden (kanun gereği) geçeceği ilkeyi¹² tamamlayıcı bir ilke olarak belirlemektedir¹³. Mirasın taksimine kadar mirasçılar, miras ortaklığı şeklinde¹⁴, mirasın tamamı üzerinde elbirliği halinde maliktirler¹⁵. Her ne kadar mirasçılarının alacağı miras,

gaiplik, ölüm karinesi ve birlikte ölüm karinesinin miras hukukuna ilişkin sonuçlarına ilişkin detaylara –konunun esası dışında olması dolayısıyla- çalışmamızın sınırları açısından değinilmemiştir. TMK m. 584 – 588 arasında gaiplik halinde miras durumu detaylı olarak incelenmiştir. Gaiplik hakkında monografik çalışma için bkz. Hüseyin Tokat, Türk Hukukunda Gaiplik, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2019, Gençcan Ö U, Miras Hukuku, B. 2, Yetkin Yayınları, Ankara 2011, s. 746 vd.

⁶ ZGB, Art. 560: “*Die Erben erwerben die Erbschaft als Ganzes mit dem Tode des Erblassers kraft Gesetzes*”.

⁷ Zahit İmre / Hasan Erman, Miras Hukuku, Yasal Mirasçılık, Ölüme Bağlı Tasarruflar, Mirasın Geçmesi, Mirasın Taksimi, 8. Bası, Der Yayınları, 2011, s. 9.

⁸ Escher A, (Çev. Ansay Sabri Şakir Ansay), Medeni Kanun Şerhi Miras Hukuku, Ankara Yeni Cezaevi Matbaası, 1953, s. 5, Eren / Yücer Aktürk, s. 447, Gençcan, Miras, s. 712.

⁹ Kılıçoğlu, s. 790 vd.

¹⁰ Erişgin Nuri, “*Birlikte Mirasçılarının Miras Bırakanın Banka Hesabı Üzerindeki Tasarruf Yetkisi*”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 52, S. 3, 2003, s. 122.

¹¹ Coquoz R Dr. (Çev. Güral Jale), “*Mirasın Reddinin, Mirasın İntikali Üzerine Olan Tesirleri*”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 8, S. 1, 1951, s.685, Gençcan, Miras, s. 1006.

¹² Ayiter, s. 182, Gençcan, Miras, s. 1006.

¹³ İmre, s. 10, Ayiter, s. 181.

¹⁴ Serozan R, / Engin B, İ, Miras Hukuku ve Uygulama Çalışmaları, B. 6, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2019, s. 561, Ayşe Nur Merve Yazıcı, Miras Ortaklığının Paylaşmadan Önceki Durumu, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2018, s. 19.

¹⁵ Türk Medeni Kanunu m. 640 bu durumu “*miras ortaklığı*” başlığı altında “*Birden çok mirasçı bulunması hâlinde, mirasın geçmesiyle birlikte paylaşmaya kadar; mirasçılar arasında terekedeki bütün hak ve borçları kapsayan bir ortaklık meydana gelir*” şekilde

oransal olarak belirli olsa da taksime kadar her bir tereke içeriği açısından nihai durum bilinemeyecektir. Miras paylaşımının tamamlanması ile miras ortaklığı da son bulur¹⁶.

Külli halefiyet ilkesi sonucu terekenin bir bütün halinde ve hiçbir hukuki işleme gerek olmaksızın hukuki bir olay olan ölümle mirasçılara geçmiş olması mirasçılar açısından büyük kolaylıklar sunmaktadır¹⁷. Ne var ki aynı “*avantajlar*” mevcut TMK hükümleri uyarınca ölenin alacaklıları için de geçerlidir. Nitekim ölümle birlikte ölenin hakları yanında borçları da mirasçılara geçmektedir¹⁸. Bu çalışma ile tenkit edeceğimiz ve çağdaş gelişmeler ışığında artık bu ilkenin Kanun’da gerekli düzenlemeler yapılarak kaldırılması gerektiğini belirttiğimiz ilke burada kendini göstermektedir. Buna göre, “*mirasbırakanın borçlarından*” dolayı “*mirasçılarının*” sorumlu olacağı esastır. Bu sorumluluk öylesine izah edilemez bir haldedir ki ölenin aktifinin ne olduğuna bakılmaksızın mirasçılar ölenin –kural olarak- bütün borçlarını ödeme yükümlülüğü altındadır. Yine bu sorumluluk öylesine eleştiriye açık bir biçimde belirlenmiştir ki mirasçılar sadece kendilerine kalan tereke aktifleriyle sınırlı olmaksızın mirasbırakanın tüm borçlarından, kendi kişisel aktifleriyle ve –varsa- diğer mirasçılarla birlikte, miras hissesi oranında dahi olmayacak bir biçimde müteselsilen sorumludurlar. Elbette ilerde inceleyeceğimiz üzere müteselsil sorumluluğun bir gereği olarak hissesinden fazla ödemede bulunan mirasçının diğer mirasçılara rücu hakkı bulunmaktadır¹⁹. Ancak diğer mirasçılarının ödeme gücünün olmadığı varsayımında mirasçılardan birisinin bütün ekonomik hayatının sona ermesi an meselesidir.

Bahsettiğimiz durum ilginçtir ki bugüne kadar ciddi bir biçimde eleştirilmemiştir. Mirasbırakanın alacaklılarını korumak adına bu borç

kaleme almıştır. Erişgin, s. 124.

¹⁶ Özer Deniz Miray, “*Mirasın Paylaşılması Sözleşmesi ve Bunun Arabulucuk Bakımından Değerlendirilmesi*”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi , 11 (1) , 2020, s.31.

¹⁷ Altaş H, Medeni Hukuk, Başlangıç Hükümleri (TMK m. 1-7), Yetkin Basım Yayım ve Dağıtım, Ankara 2014, s. 120, Kılıçoğlu, 38.

¹⁸ Mirasbırakanın vergi borçlarından sorumluluğunun detayları monografik bir çalışma konusu olduğundan bu çalışmada değinilmemiştir. Detaylı bilgi için bkz. Memduh Aslan, *Mirasçılarının Vergi Borçlarından Sorumluluğu*, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 17, S. 3-4, s. 128 – 144, Yazıcı, s. 119.

¹⁹ Serkan Ayan, “*Müteselsil Borçlulukta Rücu Zamaşımına İlişkin Bazı Sorunlar*”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 24, S.4, 2020, s. 3-59’da monografik çalışmada “*rücu zamaşımı*” detaylı olarak incelenmiştir. Kılıçoğlu, s. 455-456, Erdogan, s. 170.

ilişkinin doğumunda hiçbir rolü olmayan mirasçı, süreç sonunda –geriye dönülemeyecek bir biçimde- borç sahibi olabilmektedir. Mevcut düzenleme ile borcun doğumunda hiçbir etkisi olmayan mirasçıların “*aktif davranışta*” bulunması beklenmektedir. Halbuki borç ilişkisinin doğmasında taraf olmayan bir kimsenin bu ilişkinin muhtemel olumsuz sonuçlarından kendisini korumaya zorlanması hakkaniyete aykırıdır. Kısaca eğer ortada mirasbırakanın bir borcu varsa ve bu borç mirasçılara geçen mirasbırakanın tereke aktifleriyle karşılanamıyorsa, bu borcun doğumunda taraf olmayan mirasçı, maalesef Kanun’un getirdiği sistemin bir sonucu olarak, esas ve usul eksiklikleri yaptığı için, mirasbırakanın tereke aktifleriyle karşılanamayan fazlaya ilişkin borcundan kişisel ve müteselsilen de sorumlu olmamalıdır²⁰. Bu yönüyle Türk – İsviçre hukuku görüldüğü üzere “*mirasçıya külfet*” getirmektedir. Bu çalışmada işte bu külfetin, usul ve esas eksiklikleri yapılmışsa borcun doğumunda taraf olmayan mirasçıların değil hukuki ilişkinin tarafı olan mirasbırakanın alacaklılara yüklenmesi gerektiği ve her ne olursa olsun süreç tamamlandığında mirasçının kendi kişisel aktifinden mirasçının alacaklılarının tatmin edilmemesi gerektiği fikri aşağıda detaylarıyla savunulmaktadır. Bu fikrin temellerini de yine hakkaniyet ve Türk borçlar hukukuna hakim temel bir ilke olan “*Borçların Nisbiligi*” ilkesi desteklemektedir.

II. BORÇLAR HUKUKU ANLAMINDA DÜZENLEMELER

A. Borçlar ve Miras Hukuku Bağı Üzerine Genel Değerlendirme

Türk Medeni Kanunu’nun 5. Maddesi “Bu Kanun ve Borçlar Kanunu’nun genel nitelikli hükümleri, uygun düştüğü ölçüde tüm özel hukuk ilişkilerine uygulanır²¹.” hükmünü düzenlemektedir²². Türk Medeni Kanunu’nda miras hukuku kitabı, genel hükümler içermeksizin doğrudan miras hukuku özelini düzenlemeye başlamaktadır. Şu halde TMK ve TBK’nın genel hükümleri uygulanabilir alan bulduğu sürece miras hukukuna da uyarlanmalıdır. Elbette çalışmamızın konusu açıkça Kanun’la kaleme alınmış iken genel hükümlerin miras hukukuna uygulanabilmesi mümkün değildir²³.

²⁰ Y. 2. HD, 28.05.2003, 6392-7768, Gençcan, s. 3611.

²¹ İsviçre ve Alman Hukuku karşılaştırması için bkz. Escher, s. 7.

²² Cansel E, / Özel Ç, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, C. I, B. 2, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2017, s. 28, Erdoğan İ, / Keskin D, Türk Medeni Hukuku, Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, B.2, Gazi Kitabevi, Ankara 2019, s. 186 vd, Erdoğan, s. 10. Altaş, s. 366.

²³ Bu sebeple de teorik nitelikteki bu çalışmamızın sonunda kanun koyucuya, bahsettiğimiz ilke ve gerekçeler ışığında kanun değişikliği önerisinde bulunacağız.

1. Müteselsil Sorumluluk

Türk Medeni Kanunu m. 641/I açıkça “*Mirasçılar tereke borçlarından müteselsilen sorumludurlar*” hükmünü getirmiştir²⁴. TBK m. 162/I ve II gereğince, “*birden çok borçludan her biri, alacaklıya karşı borcun tamamından sorumlu olmayı kabul ettiğini*” bildirmez ise “*müteselsil borçluluk ancak kanunda öngörülen hallerde*” ortaya çıkar. Bu hüküm, müteselsil borçluluğun istisna olduğunu işaret etmektedir²⁵. Müteselsil sorumluluğun kanundan doğan hallerinden birisi mirasçılarının, mirasbırakanın borçlarından dolayı sorumluluğudur²⁶. Konumuz başlığı altında borçlar hukuku anlamında bilmemiz gereken bir diğer detay ise mirasçının, mirasbırakanın borçlarından sorumluluğunun şahsen ve “*müteselsilen*” olmasıdır²⁷. Müteselsil sorumluluk bilindiği üzere bir borçtan birden fazla kişilerin aynı anda borcun tamamından sorumlu olmalarıdır²⁸. Eren’de bu sorumluluk şu şekilde tanımlanır: “... *birden çok borçludan herbirinin alacaklıya karşı borcun tamamından şahsen sorumluluğu olduğu ve içlerinden yalnız birinin borcu ifa etmesiyle diğerlerinin de borçtan kurtulduğu borca, müteselsil borç denir*”²⁹. Mirasçılar da mevcut hükümler çerçevesinden mirasbırakanın alacaklılarına karşı hep birlikte ve müteselsilen sorumludurlar³⁰. Alacaklı dilerse alacağını mirasçılardan birisinden dilerse dilediği oranda mirasçılardan, alacağının tamamı tatmin edilene kadar isteyebilir. Hissesi oranından fazla alacaklıya ifada bulunan mirasçı iç ilişkide bu fazlalığı diğer mirasçılardan rücu ilişkisi çerçevesinde isteyebilir (TMK m. 682)³¹.

Mevcut mevzuatta mirasçılarının miras bırakanın borçlarından sorumluluğu her ne kadar “*müteselsil sorumluluk*” olarak düzenlenmiş olsa da önerimiz bu sorumluluğun “*müşterek (paylı) sorumluluk*” şekline dönüşmesi gerektiği

²⁴ ZGB, Art. 603: “*Für die Schulden des Erblassers werden die Erben solidarisch haftbar.*”

²⁵ Ayan, s. 4, Eren, s. 1345.

²⁶ Kılıçoğlu, s. 745, Eren, s. 1347.

²⁷ Eren, s. 1344. Bu sorumluluk türlerinin detaylarının bilindiği varsayımıyla çalışmaya devam edilecek ve konu, özü itibarıyla gerektiği kadar karşılaştırmalı olarak anlatılacaktır.

²⁸ Eren, s. 1344- 1345, Ayan, s. 5, Yazıcı, s.113.

²⁹ Oser / Schönerberger- ZK OR Vorbem. Zu Art. 143 – 150, Bucher, s. 491, Von Thur / Escher, s. 297 (Eren, s. 1342 dn. 22).

³⁰ Erdogan, s. 167, Eren, s. 1344.

³¹ Berki Ş, “*Türk Medeni Kanunu’nda Miras Hukukunun Esasları*”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 33, S. 1, 1976, s. 133, Eren, s. 1344, Ayan, s. 11, Kılıçoğlu, s. 749 vd, Eren, s. 1353 vd.

yönündedir. Mirasbırakanın borçlarından mirasçılarının “*hisseleri oranında*” sorumlu olmaları gerekmektedir. Maalesef Türk – İsviçre hukuk sistemi, borçlar hukuku genel hükümler anlamında müteselsil sorumluluğu istisna, paylı sorumluluğu kural olarak belirlemiş olsa da³² izahı zor bir biçimde miras hukukunda, “*alacaklıyı*” koruma hedefine odaklanmıştır³³. Hükümler objektif olarak incelendiğinde, neredeyse birçok düzenleme “*mirasbırakanın alacaklılarının*” haklarını koruma veya alacaklının haklarının ihlal edilebilme ihtimali varsa mirasçıya bir külfet yükleyerek bir hak kaybı yaşanacaksa bile bu durumdan olumsuz etkilenen kişinin alacaklı değil mirasçı olması yoluna gidildiği görülecektir. Bu sonucu doğuracak hükümler, tarafımızca kabul edilemez bir düzenlemedir. Mirasbırakanın alacaklılarının ekonomik menfaatlerinin korunabilmesi adına mirasçılarının ekonomik hayatları ikinci plana atılmaktadır.

Örneğin, bir miras taksimi sürecinde mirasçılarının hepsinin mali durumu kötü sadece birisinin iyi ise mevcut düzenlemeler ışığında mirasbırakanın alacaklısının mali durumu iyi olana yönelmesi söz konusu olacaktır³⁴. Böyle bir durumda şahsen ve müteselsilen sorumlu olan mirasçının, miras ortaklığının tamamının borcunu ödemeyeceği, hissesi oranında ödemek istediği yönündeki talebi kabul edilmeyecek ve borcun tamamı tek bir mirasçı tarafından ödenecektir. Bunun sonunda da söz konusu mirasçı ciddi ekonomik tehditler altına girebilecektir. Halbuki hissesi oranında ödese bunu mali olarak karşılayabilecek alt yapısı olabilir. Herşeyden öte kendisi ahlaken de “*payına düşen borcu*” ödemeyi kabul ettiği için belki de mirası reddetmemişken diğer mirasçılarının hisselerini de ödemek zorunda kalacağı için sırf bu sebeple dahi kendisi ödemekten acz haline düşebilecektir. Bu sebeplerle mirasçının alacaklılarının, alacaklarını mirasçılardan sadece birisinden alabiliyor olmaları da kabul edilemez bir durumdur. Buna ilişkin yasal düzenlemeler hukuk sistemimize kazandırılarak çözümler üretilmelidir. Elbette bu sistemin yerleşmesi adına farklı seçenekler sunulabilir. Bu noktada karar mekanizması hakimnin somut olayları takdiri şeklinde belirlenebileceği gibi açık yasal düzenlemeler şeklinde de yapılabilir.

Mirasın geçiş hükümleri ve mirasçılarının müteselsil sorumlulukları birlikte değerlendirildiğinde tereke bir bütün halinde tüm mirasçılara geçmektedir³⁵.

³² Ayan, s. 4.

³³ Fikret Eren / İpek Yücer Aktürk, Türk Miras Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara 2019, s. 447.

³⁴ Berki, s. 133.

³⁵ Escher, s. 4.

Müteselsil sorumluluk gereği mirasbırakanın alacaklısının tek bir mirasçıdan alacağını talep etmesi diğer mirasçılardan terekenin tamamında hak sahibi olmalarına karşın borca katılmamaları sonucunu doğurmaktadır.

2. Şahsen (Kişisel) Sorumluluk

Bir başka borçlar hukuku bağlantısı ise mirasçılardan sorumluluğunun tüm malvarlıklarıyla “şahsen” sorumlu olmalarıdır³⁶. Buna göre mirasın taksim süreci tamamlanana kadar mirasçılar -ilerde görülecek farklı ihtimaller bir yana bırakıldığında- mirasbırakanın tüm borçlarından -kendilerine ne kadar aktif kaldığına bakılmaksızın- hem mirasbırakanın hem de kendi aktifleri ile birlikte mirasbırakanın alacaklıları tatmin edilinceye kadar aktiflerinden çıkış yapmak zorundadırlar³⁷. Halbuki önereceğimiz şekilde mirasçılardan sorumluluğu “terekenin dışı” mallarla sorumlu olmasa mirasçılardan süreç sonunda kişisel mallarından kaybedecekleri hiçbir şey olmayacağı için kendilerine kalan bir miras dolayısıyla “kaygıya” dahi düşmeleri engellenmiş olacaktır³⁸. Mevcut düzenlemeler ışığında –maalesef- alacaklıların hakları öncelikle korunduğu için süreç sonunda ilginç bir biçimde mirasçılardan terekenin dışı malları dışında kendi mallarından dahi ödeme yapma ihtimalleri/riskleri ve tehlikesi vardır³⁹. Nitekim mirasbırakanın borçları nedeniyle kimse iradesi dışında

³⁶ Türk Medeni Kanunu m. 599/I: “Mirasçılar, ... ve mirasbırakanın borçlarından kişisel olarak sorumlu olurlar”. Gençcan, Miras, s. 1008.

³⁷ Yazıcı, s.111.

³⁸ Eski Türk hukukunda, Ahkam- Şeriyeye’de, mirasçılardan, mirasbırakanın borçlarından dolayı sorumluluğunda da şahsi sorumluluk bulunmamakta idi. Bknz. İmre, s. 362. Ayrıca monografik çalışma için bknz. Alpaslan Alkış, “İslam Miras Hukuku ile Türk Medeni Kanun Miras Sisteminin Varisler Yönüyle Karşılaştırılması, Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, C. 19, S. 1, 2019, s. 60-79. Hatta İslam hukukunda mirasçı ve üçüncü şahısların haklarının korunması adına dört temel sınırlama getirilmiştir: Mirasçılardan dışına yapılan vasiyetin 1/3 sınırı, mirasçılara vasiyetin yasaklanması, şekil şartları ve şarinin amacına aykırı zarar verme kastıyla yapılan vasiyetlerin yasaklanması. Bknz. İbrahim Yılmaz, “İslam Hukukunda Vasiyet Yoluyla Varisleri Mirastan Mahrum Etmeye Yönelik Tasarrufların Sınırlanması-The Restriction of Testator’s Legal Acts Regarding Depriving the Inheritors of Inheritance Through Last Will in Islamic Law”. Cumhuriyet İlahiyat Dergisi - Cumhuriyet Theology Journal 21, S. 3 (Aralık/December 2017), s. 1740 ve 1746.

³⁹ İmre, s. 361 ve 377. Nitekim İmre, her ne kadar sistemimizdeki bu –kanatımce- yanlış ilkeleri doğrudan eleştirmiyor olsa da işin gerçek yüzünü kendi cümleleriyle dolaylı olarak dile getirmekte ve mirası “reddetmeme”yi s. 361’de mirasçı için mirasbırakanın borçlarından “... dolayı şahsen ve kendi malvarlığı ile sorumlu olmak tehlikesiyle karşılaşabilir”, s. 377’de ise “... bir takım tehlike ve zararlara girmeleri ihtimali...” olarak adlandırmaktadır. Keza, Eren /Yücer Aktürk s. 530’da, kişisel malvarlıkları ile terekenin birleşmesinin resmi tasfiye ile önleneyeceği ve bunun mirasçılar için “... bir çeşit güvenli bir yol olacağı”

borç altına sokularak mirasçılara “*sıkıntı yüklenmesi*” doğru değildir⁴⁰. Sırf bu risk sebebiyle uygulamada mirasçıların kimi zaman mirası reddettikleri görülmektedir. Halbuki mirasın taksimi sonunda ne olursa olsun mirasçılar kendi kazandığı aktiflerden hiçbir şekilde ölenin borçlarının ödenmeyeceğini bildikleri takdirde kanuna karşı başvurulana birçok hile yöntemi de bu vesileyle son bulacaktır. İlkenin kabulüyle birlikte mevcut Kanun’da yer alan mirasçı ve/veya mirasbırakanın yapabileceği kanuna karşı hileyi engellemek adına öngörülerek düzenlenmiş birçok hüküm de anlamını yitirecektir.

B. Nisbilik İlkesi Çerçevesinde Mirasçının, Mirasbırakanın Borçlarından Sorumluluğunun Değerlendirilmesi

Borçlar hukukunun temel prensiplerinden birisi taraflar arasında kurulan alacak – borç ilişkisinde ortaya çıkan alacak hakkının “*nisbi*” nitelikte bir hak olmasıdır⁴¹. Tam iki tarafa borç yükleyen hukuki işlemlerde (sözleşmelerde) taraflar aynı zamanda hem alacaklı hem de borçlu sıfatına sahiptir. Bu ilkeye göre borç doğuran bir hukuki işlem sonrası alacaklı, alacağını sadece hukuki ilişkiye girdiği kişiye (borçluya) karşı ileri sürebilmekte, keza kendisi de borcunu –kural olarak- sadece karşı tarafa yerine getirmekle yükümlü olup hukuki işlemin tarafı olmayan üçüncü kişilerden alacak ve borçların ifa edilmesi istenemez⁴². Yani mevzuattan doğan haller saklı kalmak kaydıyla kimse tarafı olmadığı bir hukuki işlem sonrası borçlu kılınamaz. Çalışma konumuz işte burada borçlar hukukunda hakim olan bu ilkenin birlikte incelenmesi sonucunu doğurmuştur. Nitekim, mirasçının, mirasbırakanın haklarına sahip olması yanında borçlarından da sorumlu olmasının temeli Kanun’dan doğmaktadır. Elbette hukukumuzda bir borç ilişkisinde borcun güvence altına alınabilmesi adına bir takım şahsi ve aynı teminatlar ve/veya hukuki işlemler yapılması mümkündür. Bir borç ilişkisinde, kefalet, ipotek, kıymetli evrakla teminat vs gibi farklı hukuki işlemler ile borcun güvence altına alınabilmesi mümkündür. Bu güvencelerin ölüm halinde farklı şekillere büründüğü görülür. Örneğin kefalet sözleşmesinde gerek asıl borçlunun

belirtilmektedir. Bu ifadelerden anlaşılacağı üzere aslında doktrinde mirasçılarının bu riski rahatlıkla farkedilmiştir.

⁴⁰ Gençcan, s. 3641.

⁴¹ Ahmet M Kılıçoğlu, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, (Yeni Borçlar Kanunu’na Göre Hazırlanmış), B. 17, Turhan Kitabevi, Ankara 2013, s. 10, Eren, s. 18, Erdogan, 12, Cansel / Özel, s. 44, 45.

⁴² Fikret Eren, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 24. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara 2019, s. 18.

gerekse kefil olan kişinin ölümü sonrasında borç sona ermeyecektir⁴³. Keza rehnedilmiş tereke malları için de TMK m. 655 bir düzenleme getirerek, “*Paylaşmada kendisine mirasbırakanın borçları için rehnedilmiş bir tereke malı düşen mirasçı, o malın güvence altına aldığı borcu üstlenmiş olur*” hükmüne yer vermiştir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, mirasbırakan, hayatında birçok hukuki ilişkiye taraf olmakta bu ilişkilerin bir kısmından hak elde etmekte bir kısmında ise borçlu olarak yer almaktadır. Ama ölümüyle birlikte bu borç ilişkileri bir anda sona ermekte fakat hak ve borçları mirasçılara geçmektedir. Lakin mirasçılar, yukarıda belirttiğimiz istisnalar yok ise bu borç ilişkisinin hiçbir şekilde tarafı olmayanlar ölüm olayının gerçekleşmesi ile bir anda mirasbırakanın bu borçlarından da sorumlu olmaktadır. Sağlığında iken dahi yaptığı hukuki işlemler sonrasında -ne kadar borç doğarsa doğsun- mirasçılar bu borçlardan sorumlu olmazken ölümle birlikte –hem de tereke sınırlarında olmaksızın- şahsen ve müteselsilen sorumlu olmaları gerektiği kabul edilmiştir. Bu çalışmanın ilerleyen aşamalarında görüleceği üzere bu ilkenin miras hukukuna uyarlanarak mirasbırakanın borçlarından sorumluluğunun ancak aktiflerle sınırlı olması gerektiği önerilmiştir.

III. MİRASÇININ SORUMLULUĞU

A. Genel Olarak

Mirasçılar, külli halefiyet (*Gesamtrechtsnachfolge*) ilkesinin gereği olarak ölümle birlikte terekeyi bir bütün olarak kazanmaktadırlar⁴⁴. Mirasbırakanın hakları yanında borçları da mirasçılara yasa gereği geçmektedir⁴⁵ ve mirasçılar

⁴³ Cevdet Yavuz, *Borçlar Hukuku Dersleri (Özel Hükümler)*, 10. Bası, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul 2012, s. 705, 706’da kefaletin ölüm sonrası hükümleri detaylı olarak incelenmiştir. Ayrıca bkz. İmre, s. 373 vd., TMK m. 629 ve m. 630 hükümleri.

⁴⁴ Kılıç Mehmet, “*Türk Hukukunda Mirasın Resmi Tasfiyesi*”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 62, S. 3, 2013, s. 763, Türk Medeni Kanunu m. 599/I: “*Mirasçılar; mirasbırakanın ölümü ile birlikte mirası bir bütün olarak, kanun gereğince kazanırlar*”, m. 599/III: “*Atanmış mirasçılar da mirası, mirasbırakanın ölümü ile kazanırlar...*”. Gençcan, Miras, s. 711, Serozan / Engin, s. 80 vd.

⁴⁵ Elif Ulusu Karataş, “*Türk Miras Hukukunda Mirasın Kazanılmasında Halefiyet Türleri ve Türk Milletlerarası Özel Hukukundaki Yansımaları*”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. LXXIII, S. 2, 2015, s. 358,

⁴⁶ Gençcan, Miras, s. 711.

bu borçlardan da mütselsilen⁴⁶ sorumludurlar⁴⁷. Kanun'da belirlenen hallerden birisi gerçekleşmediği için veya kendisinin yapması gereken bir hukuki işlemi yapmadığı için süreç sonunda mirasbırakanın pasifleri eğer mirasbırakanın aktiflerinden fazla ise bu fazla pasifi (borcu) kendi şahsi malvarlığından vermek zorunda kalmaktadır⁴⁸. Hiçbir şekilde doğumunda etkisi olmayan bir borçtan bir kimsenin –hangi gerekçe ile olursa olsun- sorumlu tutulması kabul edilmemelidir⁴⁹.

Mirasbırakanın alacaklıları, alacaklarını korumak için gerekli tedbirleri kendileri almak zorundadır. Bu tedbirleri almadığı için alacağını temin edemeyen alacaklının alacağının mirasçının malvarlığından temin edilmesi hukuk ve hakkaniyet anlayışıyla bağdaşmamaktadır⁵⁰. Çalışmamızın teorik altyapılarını kurduğumuz tartışmalarda, bu fikrin kabul edilmesi halinde mirasbırakan ve mirasçının bilerek irade sakatlığı sonucunu doğuran hukuki işlemlere başvuracağı savunulmakta ve bunun sonucunda mirasçının malvarlığının arttığı bu sebeple de fazla çıkan borç bakiyesini de mirasçının ödemesi gerektiği ileri sürülmüştür⁵¹. Halbuki bunu yapacak taraflar mevcut düzenleme ile de bunları yapmaktadır. Dolayısıyla bizim korumamız gereken taraf bu tür hukuki sakatlıklara tevessül etmeyen mirasçıların mevcut düzenlemeler sonrası zarar görmemeleri olmalıdır. Hukukumuz mevcut haliyle de önerdiğimiz şekliyle de düzenlendiğinde irade sakatlıkları sonrası ortaya çıkan hukuki işlemlerin iptalini zaten her zaman dava etme hakkı vermektedir. “*Muris muvazaası*”⁵² veya mirasbırakanın ölmeden önce

⁴⁶ Sınırsız sorumluluğun istisnaları için bkz. Berki, s. 133.

⁴⁷ Fatma Tülay Karakaş, “*Saklı Paylı Mirasçılara Yapılan Kazandırmalar Ve Artık Terekenin Paylaşılması Sorunu*” Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 63 Sayı: 4, 2014, 827, Gençcan, Miras, s. 714.

⁴⁸ Serozan / Engin, s. 87 vd.

⁴⁹ Halbuki Serozan / Engin bu durumu tam tersine savunmaktadır: “... *Lokmanın tatlısını tadan, onun acısına da katlanır. Her nimetin bir külfeti olur. Kucağa hak düşerken, sırta da borç yükü yüklenir... Demek ki miras salt bir ‘nimet’ değildir, aynı zamanda bir ‘külfettir’ del’*”, Serozan / Engin, s. 87, n. 79.

⁵⁰ Öylesine ki Escher mevcut durumu şu cümle ile ifade etmektedir: “... *Bununla kanun aynı zamanda, şimdiki kadarki malikin ölümünün zaruri kıldığı tereke hakkında alınacak tedbirler için mirasçının şahsında bir nevi umumi temsilci temir etmiştir*” Escher, s. 3, 4.

⁵¹ İrade ile beyan arasında bilerek ve isteyerek yaratılan uyumsuzluk için bkz. Kılıçoğlu, s. 172. Buna karşın bilmeden ve istenmeden meydana gelen uyumsuzluklar için bkz. s. 184, Cansel / Özel, s. 162 vd.

⁵² Gençcan, Miras, s. 698 vd, Cansel / Özel, s. 187 vd.

karşılıksız mal bağı⁵³ gibi haller mevcut hukuk düzenlemesinde sıklıkla görülen davalardandır⁵⁴.

B. Mirasçının Kendi Alacaklılarına Karşı Sorumluluğu

Bu çalışmanın esas konusu olmamakla birlikte değinilmesi gereken bir başka konu ise mirasçılarının, kendi alacaklılarına karşı sorumluluklarıdır (TMK m. 617)⁵⁵. Ölüm olayının gerçekleşmesinin ardından mirasçılar, miras ortaklığı çerçevesinde⁵⁶ terekenin tamamı üzerinde elbirliği halinde malik konumdadırlar⁵⁷. Özellikle taksimin kesinleşmesinin ardından aktifler kalmış ise artık mirasçı, mirasbırakanın mallarının da içinde bulunduğu yeni bir malvarlığına sahiptir. Bu durumlarda özellikle mirasçının alacaklıları bu aktifleri farkettilerinde karşı derhal alacaklarını tahsil etme yoluna gitmektedir. Türk miras ve borçlar hukukunun eleştirdiğimiz bu yapısı ve mevcut ilkelerin bulunması nedeniyle ki müstakbel mirasçılar kendilerine aktif kalması halinde kalacak olan kısmın da kendisine bir fayda vermeyeceğini bildiği için farklı kanuna karşı hile yöntemlerine başvurmaktadır. Çünkü mirasçı bilmektedir ki kendisine mirasbırakandan aktif fazlası kaldığında bunu kendisi değerlendiremeyecek ve alacaklıları sahiplenecektir. Bu durumun ortaya çıkmaması adına uygulamada yüklü miktarda borcu bulunan müstakbel veya mevcut üçüncü kişilere borçlu mirasçılar, farklı kanuna karşı hile yöntemlerine başvurmaya sevkedilmektedir. Bunun sonucunda özellikle mirasçılarının mirasçılarını dahi etkileyecek seviyede ciddi hukuki aksaklıklar ortaya çıkabilmektedir.

Miras hukuku hükümleri uyarınca ölenin malvarlığındaki sadece aktifler değil pasifler de mirasçılara geçmektedir⁵⁸. Bu çalışmada sadece mirasçının, mirasbırakanın tereke aktifinden fazla tereke borçlarından sorumlu olmaması gerektiği kanaatinin yanında yine mirasçının alacaklılarının, mirasbırakanın terekesinden arta kalan fazla aktif üzerinde talepte bulunamaması gerektiği

⁵³ Gençcan, Miras, s. 707.

⁵⁴ Hukukumuzda, irade ile beyan arasında istenerek meydana getirilen uygunsuzluk halleri için ayrıca bkz. Eren, s. 390 vd, Cansel / Özel, s. 159 vd.,

⁵⁵ Genç Ali Ahmet, “*Saklı Paylı Mirasçılarının Alacaklılarının ve İflas İdaresinin Tenkis Davası Açma Hakkı (TMK m. 562)*”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi , 28 (2) , 2020, s. 513, Kılıç, s. 797.

⁵⁶ Erişgin, s. 123.

⁵⁷ Özer Deniz, s. 27, Berki, s. 132, Gençcan, Miras, s. 714.

⁵⁸ Escher, s. 3.

fikrine de kısaca değinilecektir. Nitekim TMK m. 218 ve devamı hükümlerinde detaylı olarak değerlendirilen ve TMK'da yasal mal rejimi olarak belirlenmiş olan edinilmiş mallara katılma rejiminde edinilmiş mallar ve kişisel mallar saymaca olacak şekilde madde, fıkra ve bentler halinde belirtilmiştir. TMK m. 220/1/2'de sayılan kişisel mallardan birisi de "... miras yoluyla ... karşılıksız kazanma yoluyla elde ettiği malvarlığı değerleri,"dir. Yani, evliliğin bir şekilde sona ermesi halinde miras yoluyla eşlerden birisinin elde ettiği malvarlığı değerleri üzerinde diğer eşin dahi hakkı yok iken miras yoluyla geçen fazla aktif değer üzerinde bu aktifin kazanılmasında hiçbir katkısı olmayan mirasçının alacaklılarının da –hele hele mirasçının tüm aktiflerini tüketecek bir biçimde- talepte bulunamaması gerekir⁵⁹. Nitekim Türk borçlar hukuku da sınırsız malvarlığı sorumluluğunu kabul etmemektedir⁶⁰. Eren, "... bütün malları elinden alınmış bir borçlunun, gerek mesleki faaliyette bulunması gerek insanca yaşaması mümkün değildir. İnsanca yaşayabilmek için, borçlunun bazı mallarının sorumluluk dışı kalması gerekir. Böylece borçlu kendisine bırakılan bu mallarla yeniden hayatını ve geçimini sağlama imkanlarını bulur..." demektedir⁶¹.

Mevcut düzenlemeler değerlendirildiğinde ise terekenin dağıtılmasının ardından arta kalan aktif fazlası şeklinde ise bu fazlalık mirasçının diğer malvarlığı hanesinin içerisinde yer alacak ve özellikle borçları var ise bu

⁵⁹ Ticari hayatta ciddi sıkıntılar yaşayan mirasçılara kalan mirastaki aktif fazlası üzerinde "mirasçılardan alacaklılarının" kısa vadede hak talep edememesi prensibinin kabulü halinde bu durum, farklı sebeplerle ticari hayatı sıkıntıya düşmüş mirasçılar için bir fırsat olabilecektir. Bu açıdan ilk düşünüldüğünde sanki mirasçılardan alacaklılarının hakları tamamen ellerinden alınmış gibi görünmektedir. Halbuki bu esasın miras ve borçlar hukukumuzda yerleşmesi halinde bu konuya bağlı yapılan birçok istenerek meydana getirilen irade sakatlığı hallerine son verecektir. Pasifleri, aktiflerinden çok fazla olan bir mirasçıya kalan terekedeki aktif fazlalığı üzerinde mirasçının alacaklılarının kısa vadede talepte bulunamayacak olması söz konusu mirasçılar için bir nevi mucize görevi görecektir. Bu şartlardaki bir mirasçıya kalacak bu aktif fazlalığını bir "**köz**"e benzetebiliriz. Teorileştirildiğinde bu köz'den kişilerin tekrar ticaret hayatına atılabilmeleri için ateş alıp parlamaları imkanı ortaya çıkabilecektir. Bu varsayımın gerçekleşmesi halinde elde edilecek hukuki, ailevi kazançlar, varsayımın gerçekleşmeyeceği ihtimaline göre kat kat daha üstün sonuçlar doğuracaktır. Bir an, bu ihtimalin gerçekleşmediğini düşündüğümüzde dahi mirasçının alacaklıları, mirasçı ile hukuki ilişkiye girerken mirasbırakandan mirasçıya, miras aktifi fazlalığı kalabileceğini öngörerek hukuku işlem yapmamıştır. Keza fazla kalan bu aktif üzerinde aslında –kural olarak- ne mirasçının ne de mirasçının alacaklıların bir katkısı olmuştur. Söz konusu önerinin kabul edilmesi halinde uzun vadede alacaklıların, alacaklılarının tekrar bu köz sayesinde tatmin edilebilme imkanı ortaya çıkabileceği gibi altsoy mirasçılar da en azından hukuka uygun bir biçimde haklarını uzun vadede elde edebileceklerdir.

⁶⁰ Cansel / Özel, s. 85. Kılıçoğlu, s. 31.

⁶¹ Eren, s. 89.

artık aktifin de dahil olduğu tüm malvarlığı ile alacaklılara karşı sorumlu olacak ve mirasçı alacaklılarının tatmin edilmesi gerektiğinde tüm aktiflerin kullanılmasıyla birlikte mirasbırakanın aktifleri de dolaylı olarak borcun ödenmesinde kullanılacaktır⁶².

Bu sebepledir ki yukarda eleştirdiğimiz ve yeni bir çözüm yolu önerdiğimiz sistemin hukukumuzda kabul görmemesi nedeniyle borçlu mirasçılarının, alacaklılarından “mal kaçırmak” gayesiyle mirası reddedebileceğini – maalesef- Kanunumuz öngörmektedir. Nitekim “*Mirasçılarının alacaklılarının korunması*” başlıklı TMK m. 617 “*Malvarlığı borcuna yetmeyen mirasçı, alacaklılarına zarar vermek amacıyla mirası reddederse; alacaklıları veya iflâs idaresi, kendilerine yeterli bir güvence verilmediği takdirde, ret tarihinden başlayarak altı ay içinde reddin iptali hakkında dava açabilirler*” demektedir. Hatta deyim yerinde ise bu davayı açan alacaklı “ödüllendirilerek” diğer alacaklılardan önce alacağını temin etme hakkı sağlanmıştır. TMK m. 617/ II’ye göre “*Bu suretle tasfiye edilen mirastan reddeden mirasçının payına bir şey düşerse bundan, önce itiraz eden alacaklıların, daha sonra diğer alacaklıların alacakları ödenir. Arta kalan değerler ise, ret geçerli olsa idi bundan yararlanacak olan mirasçılara verilir*” diyerek “önce itiraz eden alacaklıların” haklarını üstün tutmuştur.

IV. MİRASÇININ TEREKE HAKKINDA YAPABİLECEĞİ İŞLEMLER

A. Sağlararası İşlemler

Mirasçı sıfatına sahip olmak istemeyen bir mirasçı yasal mirasçı olabileceği kimseler ile Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı (Y. 11.2.1959 günlü ve 16/14 Sayılı Kararı)’nın belirlediği ilke çerçevesinde⁶³ resmi vasiyetname şeklinde yapacağı bir mirastan feragat sözleşmesiyle çalışmamız kapsamında değerlendirdiğimiz birçok konudan uzak şekilde ölümün diğer mirasçılar üzerinde hukuki etki göstermesini sağlayabilir⁶⁴. Nitekim TMK m.

⁶² Genç, s. 513’te, “mirasçının alacaklılarının” nasıl bir bakış açısına sahip olabileceğini dile getirmektedir: “*Mirasçının alacaklıları doğrudan olmasa bile dolaylı olarak miras- tan menfaat elde edecekler arasındadır. Mirasçının malvarlığındaki artış alacaklıların alacağını elde etme ihtimalini artıracaktır. Mirasçının bor- cunu ifa edememesi durumunda alacaklılar cebri icra vasıtasıyla alacak- larını mirasçının malvarlığından elde edeceklerdir*”.

⁶³ Mutlu Dinç / Çilem Bahadır, Türk Medeni Kanunu, Türk Borçlar kanunu, İçtihadı Birleştirme Kararları, Bilgi Notları ve Mevzuat İşlemleri, Kavram Dizini, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2016, s. 178.

⁶⁴ Yazıcı, s. 126.

528 uyarınca mirasçılık sıfatını kaybetme sonucunu doğuracak bir biçimde “*Mirasbırakan, bir mirasçısı ile karşılıksız veya bir karşılık sağlanarak mirastan feragat sözleşmesi yapabilir*”.

B. Ölüm Sonrası

Türk miras hukuku hükümleri incelendiğinde mirasın açılmasının ardından mirasçılardan dört temel yöntemi⁶⁵ kullanarak terekenin geleceği hakkında kendisini etkileyecek bir biçimde karar vermesi beklenmektedir⁶⁶. Bunlar, mirası kabul, mirası red, defter tutma ve resmi tasfiye olarak belirtilebilir. Her bir ihtimal, mirasçının, mirasbırakanın borçlarından sorumlulukta etkili olduğu için ana başlıklarla değerlendirilmeye ihtiyaç duymaktadır.

1. Mirasın Kabulü

Ölümün meydana gelmesi ile birlikte diğer üç hali tercih etmeyeceğini belirterek açık veya örtülü bir biçimde mirası kabul eden kimse artık bahsettiğimiz mevzuattaki mevcut ilkeler çerçevesinde mirasa aktif ve pasifleriyle birlikte sahip olur⁶⁷. Yine yukarıda bahsettiğimiz gibi kanun koyucu öylesine “*alacaklı*” odaklı düzenleme yapmıştır ki TMK m. 610’da, “... *tereke işlerine karışan*” kimselerin mirası reddedemeyeceğini hüküm altına almıştır⁶⁸. Dikkat edilirse Kanun’un birçok yerinde mirasçılardan korumak yerine alacaklıları koruma hedefi çok net hissedilmektedir⁶⁹. Madde hükmüne göre “*Yasal süre içinde mirası reddetmeyen mirasçı, mirası kayıtsız şartsız kazanmış olur*”⁷⁰.

2. Mirasın Reddi

Türk Medeni Kanunu’nun 605 ve devamı maddelerinde⁷¹ mirasçılardan ölüm sonrası terekeye ilişkin olarak başvurabilecekleri ikinci hal olan mirasın

⁶⁵ Kılıç, s. 761 ve 763.

⁶⁶ İmre, s. 361.

⁶⁷ Açık ve örtülü kabul için bkz. Kılıçoğlu, s. 67.

⁶⁸ ZGB Art. 571’de aynı hükmü düzenlenmektedir. Ancak TMK, ZGB’den farklı olarak Ret Hakkının Düşmesi başlıklı maddeyi üç fıkra halinde düzenlemektedir.

⁶⁹ Eren / Yücer Aktürk, s. 447.

⁷⁰ Mirasın “*Mutlak Kabulü*” kavramı ve eleştirisi için bkz. Kılıç, s. 775 ve dn.51: Honsell / Vogt / Geisder, Art. 593, N. 4.

⁷¹ ZGB, Art. 566 vd.

reddi⁷², iki ihtimal çerçevesinde düzenlenmektedir⁷³. Kanun koyucu mirasın reddini atanmış ve yasal mirasçılar olacak şekilde farklı başlangıç süreleri öngörerek üç ay içinde reddolunabileceğini belirtmektedir. Buna göre “*Bu süre, yasal mirasçılar için mirasçı olduklarını daha sonra öğrendikleri ispat edilmedikçe mirasbırakanın ölümünü öğrendikleri; vasiyetname ile atanmış mirasçılar için mirasbırakanın tasarrufunun kendilerine resmen bildirildiği tarihten işlemeye başlar*”⁷⁴. TMK m. 610/II hükmü, mirasçıların mirası red haklarının kullanamamaları için düşünülmüş bir hükümdür desek yeridir. Nitekim mirasçının henüz red süresi sona ermeden tereke işlemlerine karışması dahi mirası reddetmesini engellemektedir. Bu hüküm de hükmi reddeki hüküm gibi “görece” ifadeler barındırmaktadır. Hakim, bir mirasçının tereke işlemlerine karıştığına kanaat getirirse mirasçının mirası reddedemeyeceğinin düzenlenmesindeki asıl amacın mirasçıyı korumak olmadığı açıkça görülmektedir.

Hüküm incelendiğinde “*Ret süresi sona ermeden mirasçı olarak tereke işlemlerine karışan, terekenin olağan yönetimi niteliğinde olmayan veya mirasbırakanın işlerinin yürütülmesi için gerekli olanın dışında işler yapan ya da tereke mallarını gizleyen veya kendisine maleden mirasçı, mirası reddedemez*” şeklinde bir düzenlemeyle karşılaşılmaktadır. Bu hükümde “tereke işlemlerine karışan” ifadesi hariç diğerlerinin kabul edilebilir bir yönü bulunmaktadır. Ancak, Kanun’daki ifade tam da zaten bir mirasçının yapması gereken fiili yapmamaya zorlamaktadır. Kanun, mirası reddedecek mirasçının “*tereke işlerine karışmamasını*” istemektedir. Peki tereke işlerine karışmayan bir kimsenin terekenin akıbetiyle ilgili nasıl gerçekçi bilgilere ulaşması mümkün olup da ona göre mirası red veya kabul edebilecektir? Bu sebeplerle Kanun’un bu hükmünün de önerdiğimiz sistem esasında yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

Mirasın reddi, mirasçılık sıfatını kazanmak istemeyen kişilere tanınmış bir hak olup⁷⁵ ret süresinin hak düşürücü süre olarak kabul edilmesi gerekir⁷⁶.

⁷² Serozan / Engin, s. 235 vd, Gençcan, Miras, s. 1079.

⁷³ Mirasın “*gerçek*” reddi ve “*hükmi*” reddi. Gençcan, Miras, s. 1079 vd ile 1093 vd. Bu çalışmamız kapsamında elbette mirasın reddinin bütün hükümlerini inceleyemeyeceğiz. Dolayısıyla alt başlıklarımızda çalışma konusu kapsamında önem arzeden detaylara değinilmeye çalışılmıştır.

⁷⁴ TMK m. 608, mirası ret hakkının mirasçılara geçmesini ve usulünü düzenlemektedir.

⁷⁵ Y. 2. HD, 20.09.2005, 7014-12350, Gençcan, s. 3651.

⁷⁶ Eren / Yücer Aktürk, s. 508, İnan / Ertaş / Albaş, s. 496.

Red beyanı ile birlikte reddeden mirasçı sanki hiç mirasçı olmamış kabul edilir⁷⁷. Ancak, bu sürenin önemli sebeplerin varlığı halinde sulh hakimi tarafından uzatılabilmesi veya yeni bir süre tanınması mümkündür (TMK m. 615).

Daha önce de belirttiğimiz üzere mirasın reddi üzerine alacaklıların veya iflas dairesinin reddin iptalini dava hakları bulunmaktadır. Bu kararın konumuz açısından önemli yönü ise reddin iptaline karar verilmesi halinde miras kabul edilmiş sayılmaz “*resmen tasfiye*” edilmesine karar verilir (TMK m. 617/II).

Mirasın reddinin iptalinin konumuz açısından diğer bir önemli yönü ise TMK m. 603’te belirlenen alacaklıların sıralamasında değişiklik meydana getirecek bir etkiye sahip olmasıdır. Bilindiği üzere TMK m. 603’e göre mirasın kazanılmasında sıralama: öncelikle “...’*mirasbırakanın*’ *alacaklılarının*...” hakları ardından “*vasiyet alacaklılarının*” hakları, en son olarak ise “...’*mirasçının*’ *alacaklılarının*...” hakları gelecek şekilde düzenlenmiştir⁷⁸. Halbuki TMK m. 617/III hükmü gereğince, mirasın reddinin iptalini sağlayan alacaklıların hakları, diğer alacaklıların haklarından önce ödenecektir.

Vasiyet alacaklıları hakkında mirasçılarının malvarlıklarını etkileyebilecek bir başka düzenleme ise TMK m. 604 hükmüdür. Bu hükme göre, “*Mirasçılar, vasiyet yükümlülüğünü yerine getirdikten sonra mirasbırakanın daha önce bilmedikleri borçlarını öderlerse, vasiyet alacaklısından vasiyetin tenkisini isteyebilecekleri oranda verileni geri isteme hakkına sahiptirler*”. Bu geri isteme hakkı sonrası böylelikle mirasçıların aktifleri bir miktar daha olsa artmış olacaktır⁷⁹. Vasiyet alacaklısının vasiyet edileni iyiniyetli olmaksızın elinden çıkarması halinde TMK m. 2 hükmü (dürüstlük kuralı) gereği elden vasiyet konusunun tamamının iadesi ile sorumlu tutulması gerektiği savunulmuştur⁸⁰.

⁷⁷ Coquoz, s. 685.

⁷⁸ Vasiyet alacaklılarının haklarının bu sıralamada ikinci sırada bulunuyor olması bir başka detaylı inceleme gerektiren ölüme bağlı tasarrufların iptali ve tenkisin bu noktada da önemini bir kez daha ortaya çıkarmaktadır. Nitekim Yargıtay bir kararında “*tasarrufun iptali davasının sonucu beklenmeksizin*” verilen kararı bozmuştur. Y. 2. HD, 20.09.2005, 7086-12357, Gençcan, s. 3651, 3652.

⁷⁹ Eren / Yücer Aktürk, s. 452.

⁸⁰ Tuor / Piconi – BK ZGB Art. 565, N. 10, Escher-ZK ZGB Art. 565, N. 8, Breitschmid-BSK ZGB, Art. 565, N. 4, Dural / Öz, N. 1694, Serozan / Engin, N. 43, İmre/Erman, s. 353, İnan/Ertas/Albaş, s. 486 (Eren / Yücer Aktürk, s. 452 dn. 117’den naklen). Dürüstlük kuralı hakkında detaylı bilgi için ayrıca bkz. Altaş, s. 259 vd, Erdoğan / Keskin, s. 154 vd, Oğuzman M. Kemal / Barlas Nami, Medeni Hukuk, Giriş, Kaynaklar, Temel Kavramlar,

Ancak bu durumda acaba TMK m. 2 hükmünün mü yoksa haksız zilyede ilişkin hükümler mi uygulanmalıdır tartışabilir.

a. İradi Red

Her yasal ve atanmış mirasçının TMK m. 605/I uyarınca, mirası ret hakları bulunmaktadır⁸¹. Bu ret, iradi olabileceği gibi hükmi bir ret de olabilir⁸². Buna göre ölümle birlikte mirasçılar bir sebep göstererek veya göstermeksizin ama “*kayıtsız ve şartsız*” bir biçimde, sulh mahkemesine sözlü veya yazılı beyanda bulunarak mirası red haklarını kullanabilirler (TMK m. 609). Kanun koyucu görüldüğü üzere burada da mirasçılara bir kayıt veya şart koyma fırsatı dahi vermemektedir.

b. Hükmi Red

Ölümü tarihinde mirasbırakanın ödemedен aczi açıkça belli veya resmen tespit edilmiş ise, miras TMK m. 605/II hükmü uyarınca reddedilmiş sayılır⁸³. Görüldüğü üzere burada mirasçılarının bir irade açıklamasında bulunmasına veya bir hukuki işlem yapmasına gerek yoktur⁸⁴. Mirasın hükmi redde göre değerlendirilebilmesi için bir takım özellikleri taşınması gerekir bunlar, mirasbırakanın ödemedен acz belgesi bulunmalıdır. Diğeri ise terekenin benimsenmemiş olmasının gerekliliğidir⁸⁵.

i. Ödemedен Aczin Açıkça Belli Olması Hali

Hükmi red halinde artık mirasbırakanın ödemedен aczi açık bir biçimde belli olduğu için herhangi bir sebeple mirası red iradesini açıklamamış olan mirasçılarının, ölenin tereke aktifinden fazla tereke pasifinin olması halinde, kişisel ve müteselsil olarak “*mirasçının borçlarından*” sorumluluğu söz konusu olmayacaktır⁸⁶. TMK m. 605/II'nin ilk kısmında bu hükme yer verilerek “*ölümü tarihinde mirasbırakanın ödemedен aczi açıkça belli*

Vedat Kitapçılık, B. 18, İstanbul 2012, s. 257 vd.

⁸¹ Yazıcı, s. 123.

⁸² Gençcan, s. 3641.

⁸³ Ayiter, s. 198, 199, ZGB, Art. 566/II.

⁸⁴ Aynı zamanda hükmen ret gerekçesiyle açılacak davalar herhangi bir süreye tabi değildir. Y. 2. HD, 05.07.2002, 8198-8998, ve Y. 2. HD, 05.05.2005, 4524-7346, Gençcan, s. 3648 ve 3653.

⁸⁵ Gençcan, Miras, s. 1093.

⁸⁶ Gençcan, Miras, s. 1094.

ise miras reddedilmiş sayılır” denilmektedir. Elbette hükmi red hallerinde dahi mirasçılarının mirası kabul etme hakları vardır. Ancak böyle bir durumda mirasçılarının sessiz kalması değil kabul beyanında bulunması gerekir.

Çalışmamızda savunduğumuz fikirlerin karşısında mevcut düzenlemelere göre mirasçılarını koruyan diyebileceğimiz neredeyse tek hüküm burasıdır. Böylesine önem arzeden bir hükümde dahi maalesef kanun koyucu “görece” bir kavramı “açıkça acz” kavramını kullanmayı tercih etmiştir. Böyle bir durum olduğu iddiasında ise hakimın yorumu devreye girecektir⁸⁷. Hükmi red halinden bir mirasçının “faydalanabilmesi” için ödemedен aczin “açıkça” belli olması gerekmektedir. Hakim her bir somut olayı değerlendirirken böylesine görece bir kavrama göre karar verecektir. Verilecek karar o kadar önemlidir ki eğer hakim aczin açıkça belli olmadığına karar verirse mirasçı, tüm terekeye hak ve borçlarıyla sahip olacaktır ve bu sahip oluş sonrasında tereke pasifleri aktiflerden çok ise süreç sonunda mirasbırakanın borçlarını kişisel malvarlığı ile ödemek durumunda kalacaktır.

ii. Ödemedен Aczin Resmen Tespit Edilmiş Olması Hali

Türk Medeni Kanunu’nda düzenlenmiş ikinci hükmi red hali yine TMK m. 605/II’nin ikinci kısmında “ölümü tarihinde mirasbırakanın ödemedен aczi resmen tespit edilmiş ise miras reddedilmiş sayılır” denilmektedir. Buna göre eğer ölüm tarihinde mirasbırakan hakkında “resmen tespit edilmiş” bir ödemekten acz belgesi miras reddedilmiş sayılacaktır⁸⁸.

Diğer hallerden farklı olarak ödemedен aciz bir mirasbırakanın mirasını reddeden mirasçılar, bu red beyanlarıyla miras ilişkisinden hala kurtulamamaktadırlar. Çünkü TMK m. 618/I, aciz halindeki mirası reddetme hali için ayrıca bir sorumluluk daha belirleyerek mirasçının alacaklılarına karşı, sorumluluğu farklı bir başlıkla devam ettirmektedir. Buna göre “Ödemedен âciz bir mirasbırakanın mirasını reddeden mirasçılar, onun alacaklılarına karşı, ölümünden önceki beş yıl içinde ondan almış oldukları ve mirasın paylaşılmasında geri vermekle yükümlü olacakları değer ölçüsünde sorumlu olurlar” hükmünü getirmiştir.

⁸⁷ Nitekim Yargıtay bir kararında “... Olayları açıklamak taraflara, hukuki nitelendirme hakime aittir” demektedir: Y. 2. HD, 23.05.2005, 5435-8060, Gençcan, s. 3645. Aynı yönde karar için bkz. Y. 2. HD, 02.05.2005, 4700-7034, Gençcan, s. 3646 ve Gençcan, Miras, s. 1094.

⁸⁸ Y. 2. HD, 12.11.2003, 14125-15438, Gençcan, s. 3656, 3657.

3. Resmi Defter Tutma

Mirasçıların Kanun gereğince terekenin resmi defteri tutulmasını talep hakkı vardır⁸⁹. Mirasçıların bir bütün olarak bu talepte bulunmaları gerekmez. Sadece birisinin defter tutma talebinde bulunması diğerlerini de bağlayacak şekilde hüküm ve sonuç doğurur (TMK m. 619/I, II)⁹⁰. Burada karıştırılmaması gereken bir nokta, Türk Medeni Kanunu'nun 590. maddesi gereğince koruma önlemleri olarak Kanun'da bentler halinde sayılan hallerin gerçekleşmesi ile birlikte sulh hakimi tereke defterinin tutulmasına karar verebilmesidir⁹¹. Bu hükümde “*çalışma konumuz*” açısından değerlendireceğimiz hüküm 3. banttir. Buna göre “*Mirasçılardan veya ilgililerden biri, ölüm tarihinden başlayarak bir ay içinde istemde bulunursa*” defter tutma işlemi usulünce yerine getirilecektir. Görüldüğü üzere ölümün üzerinden en geç bir ay içinde mirasçıların –diğer ilgililerle beraber- defter tutulmasını talep etme hakkı bulunmaktadır.

Resmi defter tutulmasının konumuz açısından en önemli iki noktası usulün tamamlanmasının ardından mirasçıların beyanlarıdır. Çünkü, usulünce tutulan resmi defterlerin incelenmesi bittikten sonra mahkeme her mirasçıyı, bir ay içerisinde beyanda bulunmaya davet eder. Bu süre içerisinde diğer 3 halden farklı olarak burada mirasçının tutulan resmi defter uyarınca tekrar dilediği seçeneğe göre sürece devam edebilme imkanının sağlanmış olmasıdır. Buna göre “*Mirasçılardan her biri, tanınan süre içinde mirası reddettiğini veya resmî tasfiye istediğini ya da deftere göre veya kayıtsız şartsız kabul ettiğini beyan edebilir. Süresi içinde herhangi bir beyanda bulunmayan mirasçı, mirası tutulan deftere göre kabul etmiş sayılır*”. Görüldüğü üzere resmi defter tutma sürecinde mirasçılar ek bir süre kazanmışlarcasına sonuçlara bakarak yeniden dört seçimlik hak ortaya çıkmıştır⁹². Buna göre ya “*mirası reddedecek*” veya “*resmî tasfiyeye gidilmesini isteyecek*” veya “*deftere göre*” veya “*kayıtsız şartsız*” olarak mirası kabul ettiğini beyan edecektir. Süresi içinde beyanda bulunmamaya ise yine “*tahmin edileceği üzere*” mirasçının mirası kayıtsız şartsız kabul ettiği varsayımı yüklenmiştir. Görüleceği üzere böyle durumlar için dahi Kanun koyucu hiçbir halde “*tereke ile sınırlı olacak şekilde mirası*

⁸⁹ Resmi defter tutmaya ilişkin hükümler, mirasçılarının sorumluluğu kapsamındaki sınırlarda değerlendirilecektir.

⁹⁰ Ayiter, s. 202, ZGB, Art. 580.

⁹¹ Serozan / Engin, s. 480, Öztan, s. 383, Gençcan, Miras, s. 788.

⁹² Eren / Yücer Aktürk, s. 530,

kabul ettiği” varsayılr şeklinde bir cümle dahi kullanmamaktadır.

Bu olumlu gibi görünen yönleriyle her ne kadar resmi defter tutma ihtimali mantıklı görülse de usul ve masraf anlamında mali durumu ve imkanları iyi olmayan kişilerin bu yönteme başvurup takip etmeleri günlük hayat açısından bakıldığında imkansız gibi görülmektedir.

Eğer mirasçı resmi defter tutma sürecinin sonunda tercihini “resmi deftere göre kabul” yönünde kullanmış ise çalışmamız açısından önemli bir yükümlülük benimsenmiştir. Sorumluluğa sadece “*deftere yazılmış olan borçlar*” anlamında bir sınır getirilmiş olmakla birlikte TMK m. 628/III’e göre mirasçının “*mirasbırakanın deftere yazılmış olan borçlarından hem tereke malları, hem kendi malvarlığı ile sorumlu*” olduğunu belirtilerek “*şahsen*” sorumluluk ilkesi devam ettirilmiştir.

Kanun’da belki de mirasçı lehine getirilmiş en pozitif düzenlemenin TMK m. 629/I’de yapıldığını görmekteyiz. Nitekim bu hükme göre deftere yazılmayan borçlardan sorumluluk anlamında mirasçının kendi kişisel mallarıyla sorumlu olmayacağı ilkesi benimsendiği gibi ayrıca “*tereden kendisine geçen mallarla da sorumlu tutulama*”yacağı hükmü düzenlenmiştir. Ancak hemen takip eden fıkralarda (II ve III) söz konusu hükmün de istisnaları belirtilmiştir.

4. Resmi Tasfiye

Türk Medeni Kanunu’nun 632 ve devamı maddelerinde mirasçının son seçimlik hakkı olan resmi tasfiye başlığı düzenlenmektedir⁹³. Buna göre diğer seçimlik hakları yanında⁹⁴ her mirasçının terekenin resmi tasfiyesini isteme hakkı vardır (TMK m. 632/I)⁹⁵. Mirasın reddi halinde “*mirasçının*” alacaklılarının –şartları var ise- reddin iptali isteme haklarına benzer bir biçimde ama burada da “*mirasbırakanın*” alacaklılarının istemi ile resmi tasfiye yöntemine başvurulabilmektedir (TMK m. 633/I)⁹⁶. Resmi tasfiye sayesinde mirasçının mirasbırakanın tereke borçlarından sorumluluğunun sınırı kişisel malvarlığı ile olmamakta ve böylece hem mirasçıların hem de mirasbırakanın alacaklılarının korunduğu belirtilmektedir⁹⁷.

⁹³ ZGB, Art. 593 vd hükümleri TMK’yla neredeyse aynı hükümleri içermektedir.

⁹⁴ Kılıç, s. 761.

⁹⁵ Eren / Yücer Aktürk, s. 531, Gençcan, s. 793 vd.

⁹⁶ Yazıcı, s.125, Ayiter, s. 209.

⁹⁷ Kılıç, 764, 765, 814.

Birlikte mirasçı olunması halinde her bir mirasçının resmi tasfiye talebinde bulunabilmesi için bu mirasçılardan birinin mirası kabul etmemiş olması gerekir⁹⁸. Aksi halde resmi tasfiye süreci son bulur (TMK m. 632/II). Görüldü üzere resmi tasfiye sürecinin bir olumsuz yönü burada ortaya çıkmaktadır. Bireysel olarak her bir mirasçının resmi tasfiyeye karar vermesi imkansızdır. Mirasçılardan herhangi birisi mirası kabul ettiği an resmi tasfiye istemi dikkate alınmayacaktır.

Mirasbırakanın alacaklıları, mirasın paylaşım sürecinde bir takım kaygılar duyacak olursa TMK m. 633/I, bu kimselere de şartları dahilinde mirasın resmi tasfiyesini isteme hakkı vermiştir⁹⁹. Buna göre “*Mirasbırakanın alacaklılarını elde edemeyeceklerinden inandırıcı sebeplerle kuşku duyan alacaklıları, istedikleri hâlde alacakları ödenmediği veya kendilerine güvence verilmediği takdirde, mirasbırakanın ölümünden ya da vasiyetnamenin açılmasından başlayarak üç ay içinde, terekenin resmî tasfiyesini isteyebilirler*”¹⁰⁰. Eğer resmi tasfiye usulü, resmi defter tutma talebi sonrasındaki beyan sonucu ortaya çıkmışsa resmi tasfiye bu deftere göre yapılır (TMK m. 634/III).

Resmi tasfiye süreci de usul ve maliyet gerektiriyor olması dolayısıyla uygulamada mali ve sosyal durumu iyi olmayan kişilerce tercih edilemeyecek bir tasfiye yöntemidir. Resmi tasfiye halinin çalışmamız açısından en önemli sonucu, resmi tasfiye sonrasında mirasçılarının sorumluluğunun sadece tereke malvarlığı ile olmasıdır¹⁰¹. Bu anlamıyla çalışmamızda işlenen temel ruha uygun bir hüküm olsa da mevcut düzenlemeye göre ise “*alacaklı*” açısından bakıldığında olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Resmi tasfiyede bir başka olumsuz yön olarak ise mirasçılarının “*oybirliği*” şeklinde buna karar vermelerinin gerektiği gösterilebilir. Mirasçılardan birisinin mirası kabul beyanı bir anda bütün resmi tasfiye düşüncelerini boşa çıkarmaktadır.

V. DEĞERLENDİRME

Çalışmamız çerçevesinde de açıkça görüleceği üzere Türk miras hukukuna ilişkin düzenlemelerin neredeyse tamamı gerek mirasbırakanın gerekse mirasçının “*alacaklılarını*” korumaya yönelik olarak hazırlanmıştır. Halbuki bu sistem değiştirilerek aslen “*mirasçılarının*” korunması gerektiği

⁹⁸ Kılıç, s. 771.

⁹⁹ Öztan, s. 393, Eren / Yücer Aktürk, s. 532.

¹⁰⁰ Kılıç, s. 785.

¹⁰¹ Eren / Yücer Aktürk, s. 530.

fikrini yerleştirmeliyiz. Günümüz dünyasında artık aile ilişki ve bağlarının daha da azaldığı inkar edilemez bir gerçektir. Her bir aile ferдинin ayrı bir dünyası oluşmakta ve her biri ayrı ekonomik hayatlar sürmektedir. Yakın geçmişte ülkemizde üniversite gençlerinin birçoğu çalışmıyor iken artık gelinen noktada fırsat bulan gençlerin online sistemler üzerinden de olsa bir takım ticari faaliyetler yapmaya çalıştıkları görülmektedir.

Bu kişilerin her biri müstakbel mirasçı veya mirasbırakan konumundadır. Ve özellikle mirasçı olmaları hallerinde bu kişilere -maalesef- Türk miras hukukunun şefkatli kolları sarılmamakta tam tersine yapacakları bir yanlış dolayısıyla ciddi ekonomik kayıplara yol açabilecek adımlar atmalarına neden olmaktadır. Bu adımlar örneğin mirasın kayıtsız şartsız kabulüyle olabileceği gibi tam tersine mirasın açıkça borca batık olduğunu düşünen kişinin yaptığı bir ret, geri dönüşü olmayan sonuçlar doğurabilecektir. Roma hukuku dönemlerine dayanan bu sistemin artık çağımızda değişime girmesi ve “mirasçıyı koruma öncelikli” olarak miras hukuku düzenlemelerine gidilmelidir. Nitekim günümüzde artık “dijital dünya” ve sosyal medya hesaplarının dahi “dijital” miras yoluyla¹⁰² geçişi tartışılmakta, konu kişilik hakları, mahremiyet (gizlilik)¹⁰³, kişisel veriler¹⁰⁴ ve miras hukuku boyutuyla değerlendirilmektedir¹⁰⁵.

Konunun özünü çözecek soru aslında şudur: iyiniyetli bir mirasçının mevcut hukuk sistemimize göre mirasbırakanın borçları dolayısıyla kendi kazanmış olduğu aktifleri kaybetme ihtimali var mıdır? Bu sorunun cevabı

¹⁰² Altındal Hasan / Arslan Yunus Enes, “Türk Hukukunda Dijital Miras: Karşılaşılan Sorunlar ve Uluslararası Uygulamalar Çerçevesinde Bazı Çözüm Önerileri”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 25 (1), 2021, s. 315, ayrıca bkz. İleri Çiğdem, “Dijital Miras, Alman Federal Mahkemesi’nin ‘Facebook’ Kararı Üzerine Bir İnceleme”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 32 (146), Ocak – Şubat 2020, s. 123 – 153.

¹⁰³ Dijital hesapların (somut olayda ölenin e-postalarının) mahremiyet ilkesi çerçevesinde değerlendirilmesi tartışması hakkında bkz. Rebecca G. Cummings, “The Case Against Access to Decedents’ E-mail: Password Protection as an Exercise of the Right to Destroy”, Minnesota Journal of Law, Science & Technology, Volume 15, Issue 2, Art. 5, 2014, s. 906. (Erişim Adresi ve Tarihi: <https://scholarship.law.umn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1029&context=mjlst>, 20.12.2020).

¹⁰⁴ Kişisel verilerin serbestçe paylaşılabilmesi için bkz. Paul M Schwartz, “Property, Privacy, and Personal Data” (2004) Vol. 117 Num. 7, Harvard Law Review s. 2074. (Erişim Adresi ve Tarihi: https://heinonline.org/HOL/Page?collection=journals&handle=hein.journals/hlr117&id=2085&men_tab=srchresults, 12.12. 2020).

¹⁰⁵ Süleyman Yılmaz / Vehbi Umut Erkan, “Sosyal Medya Hesaplarının Miras Yoluyla İntikal Edip Edemeyeceği Sorusunun Kişisel Verileri Koruma Hukuku Kapsamında İncelenmesi”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, İnÜHFD 11 (2), s. 579.

“*evet*” ise biz, “*alacaklıları*” korumak adına “*mirasçılarının haklarını*” ikinci plana atıyoruz demektir. Aslında kısaca bizim bu çalışmayla ülkemiz ve dünya hukuk sistemini taşımak istediğimiz nokta ise bu soruya “*asla hayır*” şeklinde cevap verilebilmesidir. Türk ve dünya hukuk sistemleri ne zaman bu aşamaya gelir bilinmez ancak bu çalışmada farklı bakış açılarıyla tartışılmamış birçok konuya değinmeye çalıştık. Bize göre mevcut mevzuatımızın neredeyse tamamen tersi yönünde olacak şekilde iki önemli noktaya değindik. Bu iki nokta da ölüm sonrası “*alacaklıların*” bulunduğu konuyla alakalıdır. Her iki görüşte de hedefimiz mutlak bir biçimde “*mirasçılarının*” ölüm öncesindeki aktiflerine ölüm olayının gerçekleşmesinden sonra hiçbir şekilde zarar gelmemesidir. Elbette bu düşüncelerin somut olaylara uygulanabilmesi için mirasbırakanın veya mirasçının borçlarının bulunması gerekmektedir. Borç bırakmaksızın ölen bir kimsenin mirasbırakan anlamında zaten bir sorumluluğu bulunmayacaktır. Bu halde ise ikinci savunduğumuz nokta yine önemini koruyacaktır. Bu halde, “*mirasçılarının alacaklılarının*” terekenin aktifleri üzerinde talep haklarının olmaması yönündeki görüşümüz ve konunun detaylı tartışılması önem kazanmaktadır.

VI. ÖNERİLER VE SONUÇ

Bu çalışma bize göstermiştir ki mirasçılarının sorumluluğu, temelinden değiştirilmelidir. Mirasçılara getirilen bütün külfetler “*borç doğurduğundan*” bahisler yer değiştirerek “*alacaklıların talep edecek olanlara*” yüklenmelidir. Yani bir mirasçının kendisinden talepte bulunulmadığı sürece ve hiçbir şey yapmadığında belirlenen süreler geçtikten sonra kendi aktiflerinin azalması riski hiç olmamalıdır. Mevcut mevzuatımızda bu risk mirasçılardadır. Halbuki önerilerin hayata geçirilmesiyle bu risk alacaklılara aktarılmalı ve Kanun’da belirlenen külfetler, süresi içerisinde yerine getirmeyen alacaklıya yüklenmelidir. Çünkü burada dikkat edilirse mirasçılar için bir “*borç doğmakta*” halbuki alacaklılar için borç doğmamakta dolaylı olarak “*alacağından temin edememe*” söz konusu olmaktadır. Buna göre maddeler halinde belirtmek gerekirse:

1. Mirasçılarının, Mirasbırakanın Borçlarından Sorumluluğunun Sınırı Tereke Aktifleriyle Sınırlı olmalıdır: Hiçbir şartta bu sınırı aşacak biçimde hukuki düzenleme olmamalıdır. Kişiler miras hukuku anlamında da “*hukuk güvenliğine*” sahip olmalıdır¹⁰⁶. Mevcut düzenlemede kısmen

¹⁰⁶ Escher, -günümüzde artık değişmesi gerektiğine inandığımız- “*tevarius prensibi*” olarak adlandırdığı mevcut ilkeyi “*mecburi*” hukuk olarak tanımlamaktadır. Bu fikre göre, “...

mirasçıları koruyan düzenlemelerden dahi mirasçıların faydalanabilmesi için mirasçıların aktif davranış sergilemeleri gerekmektedir. Halbuki ülkemiz şartlarında birçok kişinin ne bunları bilecek eğitim seviyesi ne de bunları takip edebilecek mali ve sosyal durumu vardır. TMK m. 501 uyarınca “*mirasçı bırakmaksızın ölen kimsenin mirası Devlete geçer*” hükmü sonrası “*ödeme güçlüğü çekmeyecek*” devletin dahi mirasçı olması durumunda sorumluluğu bu esasa göre belirlenirken herhangi bir kişinin kanundan doğan bu sorumluluğu¹⁰⁷ devletin sorumluluğundan¹⁰⁸ daha ağır olmamalıdır¹⁰⁹.

2. Mirasçıların, Mirasbırakanın Borçlarından Sorumluluğu Paylı (Müşterek) Sorumluluk (Miras Hisseleri) Oranında Olmalıdır¹¹⁰: Kanun gereği, bir bütün halinde geçen tereke sonrasında mirasçıların müteselsilen sorumlu olmaları sonucunu doğuran miras hukuku düzenlemeleri son bulmalıdır¹¹¹. Mutlak teselsülden uzaklaşarak paylı teselsül esasında sorumluluk ilkesi benimsenmelidir¹¹². “*Kendi payından çok ödemede bulunan mirasçı, nasıl olsa daha sonra diğer mirasçılardan alabilir*” anlayışı kabul

tevarüs, aktif tarafta bir mamelekin bulunması ile asla meşrut olmayıp pasifin daha çok olması halinde de mevcuttur”, Escher, s. 4.

¹⁰⁷ Yazıcı, s.27.

¹⁰⁸ İpek, s. 2484.

¹⁰⁹ Devletin Yasal Mirasçılığı hakkında monografik çalışma için bkz. Sağlam İpek, “*Devletin Yasal Mirasçılığı*”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 22 (3), 2016, s. 2473 – 2495.

¹¹⁰ “Kısmi Borçluluk” kavramı için bkz. Kılıçoğlu, s. 740.

¹¹¹ Aslında benzer düzenleme ZGB’deki düzenlemeye benzer bir biçimde 6102 Sayılı Kanun’la hukuk sistemimize ticaret hukuku alanında girmiş iken miras hukukunda da kabul edilmemesinin engeli bulunmamaktadır. “Farklılaştırılmış Teselsül (Differenzierte Solidarität)” ilkesine göre, “...*alacaklı menfaatlerini koruyan mutlak teselsül sorumluluğu ile borçlunun menfaatini koruyan iç ilişkideki paya göre sorumluluk arasında kalan bir çözüm yoludur*2. Farklılaştırılmış teselsül ilkesini mutlak teselsülden ayıran temel özellik, her bir borçlunun şahsi kusuru, eyleminin netice bakımından illiyet derecesi ve hal ve şartlar gibi, sorumluluğun şahsen daha düşük miktarda takdir edilmesini gerektiren sebepleri, alacaklıya karşı savunma imkanı olarak dermeyeran etme hakkını bahşetmesi ve hakimnin dış ilişki açısından sorumluluk miktarını bu hal ve şartları gözlemek suretiyle takdir etmesidir (6102 s.K m 557/I). Başka bir deyişle hakim, somut olay koşullarına göre münferit borçlunun teselsül ilişkisi içerisinde şahsen alacaklıya karşı ne miktarda sorumlu olduğunu dış ilişki bakımından şahsi indirim sebeplerini göz önünde bulundurarak tespit edecektir”. Kürşat Göktürk / Mehmet Çelebi Can, “*Farklılaştırılmış Teselsülün -Özellikle-Dış İlişki Bakımından Anlamı ve Bankacılık Kanununun Şahsi İflas Sorumluluğu İle Karşılaştırılması*”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi , 2 (2) , 249.

¹¹² Ticaret hukuku yönü ile söz konusu öneriye uygun ilke ve düzenlemelerin detayları için bkz. Göktürk / Can, s. 249, ayrıca bkz. (dn. 2’den naklen): Oliver Hablützel, Solidarität in der aktienrechtlichen Verantwortlichkeit, Zürich/St. Gallen, 2009, s. 53.

edilemez bir anlayıştır. Çünkü özellikle toplumda ciddi yekun tutan borçlar için kişiler kendi hisselerine düşen kısmı verdiklerinde ciddi ekonomik kayıplar yaşamayabilirler ancak mirasçılarının tamamının hissesinin bir mirasçıdan alındığı düşünüldüğünde söz konusu mirasçının ekonomik hayatı ciddi tehdit altına girecektir. Bu başlıkta da mevcut Kanunumuz görüldüğü üzere ve yine “alacaklıları” korumaktadır. Alacaklı, dilediği mirasçıya başvurup “*borcun tamamını*” tek bir kişiden isteyebilmektedir. Kanatimizce bu anlayış da zamanla artık değişmelidir.

Yukarda bahsedilen bu ilkelerin hukuk sistemlerine yerleşmeye başlamasıyla birlikte bu temel ilkeleri bozmadan, yasa koyucunun iki ana esas üzerine alacaklıların haklarını koruma/güçlendirme ihtimali olabilir. Bunlardan ilki miras ve buna bağlı olarak ortaya çıkan alacak-borç ilişkilerinin mümkün olduğunca en kısa zamanda sonlandırılması arzu ediliyorsa, “*hak düşürücü*” süreler öngörülerek alacaklılara belirli süreler içerisinde belirli işlemleri yapmaları eğer yapmazlar ise haklarının son bulacağı esası belirlenebilir. Buna göre kanunlarda yapılacak düzenlemeler ile “*öğrenme*” ve/veya “*ölüm*” tarihi esas alınmak suretiyle ikili bir hak düşürücü (örneğin 1, 3 ay veya 1 yıl olacak şekilde) süre öngörülebilir.

Yok eğer kanun koyucunun amacı “*mirasçıları mutlak korumak ama alacaklıları da korumak*” esaslı bir çözüm olacak ise¹¹³ hak düşürücü süreler değil “*zamanaşımı*” süreleri¹¹⁴ öngörülebilir¹¹⁵. Bu kanaate varılır ise tekrar ikili bir ayırım yapılarak çözüme ulaşılabilir: Ya miras hukukuna ilişkin ölüm ve öğrenme tarihi esaslı tamamen özgün ve uzun süreler belirlenerek alacaklıların haklarının bu süre sonunda zamanaşımına uğrayacağı kabul edilir ya da daha da kolaya gidilerek zaten hazır olan “*Borçlar Hukukunda*”ki borcun kaynaklarına göre farklı zamanaşımı süreleri miras hukukuna da uyarlanabilir¹¹⁶. Elbette bu durumda yeni bir başlangıç esası ortaya çıkacak ve zamanaşımın belirlenmesinde borcun kaynağına göre başlangıç ve bitiş süreleri farklı olacak bir biçimde atıfla yetinilecektir. Buna göre mirasbırakanın

¹¹³ Zamanaşımının hüküm ve sonuçları için ayrıca bkz. Kılıçoğlu, s. 894.

¹¹⁴ İsviçre hukuk sistemindeki güncel zamanaşımı revizyonları üzerine monografik çalışma için ayrıca bkz. Ganbari Muhammed Kiomers/ Kaşak Esra, “*İsviçre Borçlar ve Ticaret Hukukunda Zamanaşımı Revizyonu*”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 24 (1), s. 93 – 126.

¹¹⁵ Zamanaşımı bilindiği üzere “borcu sona erdiren” bir sebep değildir. hakkında detaylı bilgi için ayrıca bkz. Eren, s. 1433 vd.

¹¹⁶ Zamanaşımı hakkında geniş bilgi için bkz. Kılıçoğlu, s. 481 vd, s. 866.

borcu örneğin bir sözleşmeye dayanıyorsa TBK m. 146/147 esasıyla 10 ve 5 yıllık zamanaşımı sürelerine tabi olurken mirasbırakanın borcunun kaynağı bir haksız fiilden doğmuş ise 2 ve 10 yıllık zamanaşımı süreleri mirasçılardan talep noktasında aynen/uyarlanarak devam ettirilebilir.

Bu esasların belirlenmesi ile kanundaki birçok hüküm de aslında dolaylı olarak anlamını yitirir hale gelecektir. Nitekim mirasın paylaşılması sürecinde birçok hükümde (örneğin, m. 590/II, 594/I, 592/I/2,3...), mirasçılardan “*bulunamaması*”, “*bilinememesi*” gibi sebeplerin gerçekleşmesi haline binaen düzenlemeler yapılmaktadır. Halbuki dediğimiz gibi asıl korunması gereken alacaklılar olmak yerine mirasçılar olsa alacaklının kaybolması vs gibi bir konu Kanun’da da tartışılmayacaktır.

Mirasbırakanın alacaklılarının zamanaşımı hükümlerine göre alacaklarını talep edebilecek olması da aslında bu anlamda alacaklıyı mevcut düzenlemelere göre kat kat daha fazla koruyacaktır. Bu süreçte mirasçılardan sorumlulukları da haksız zilyet veya sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre çözümlendiğinde alacaklıların ciddi anlamda zararları da olmayacaktır¹¹⁷. Böylece hem mirasçılar yıllar geçse dahi hiçbir şekilde kendilerine kalan terekeden fazla bir biçimde ödemede bulunmayacaklarından emin bir şekilde hukuki işlemlerine devam edecek hem de alacaklılar süre kaçırdıkları kaygısına düşmeksizin mirasçılardan alacaklarını alabileceklerini bilmenin rahatlığıyla hukuk sistemi –bu noktada- günümüz ve gelecekte daha adil bir zemine oturacaktır.

Bu çalışma ile sizlere sunmaya çalıştığımız özgün fikirlerimizde elbette olumlu ve olumsuz yönde eleştirilebilir yönler bulunacaktır. Gönül ister ki bu olumlu ve olumsuz eleştiriler vesilesiyle ülkemizin özgün ama gizli kalmış nice hukukçusu, günümüz ve gelecek dünya hukuk sistemlerine yön verebilir çağdaş ve ilk fikirleri ileri sürebilir hale gelerek dünya hukuk sistemlerine katkılar sağlayabilir.

KAYNAKÇA

Aeppli H, OR, Schweizerisches Obligationenrecht Mit Nebengesetzen und Verordnungen, Orell Fissli Verlag AG, Auggabe 199.

Alkış A, “İslam Miras Hukuku ile Türk Medeni Kanun Miras Sisteminin

¹¹⁷ Detaylı bilgi için bkz. Erdogan, s. 175 vd., Eren, s. 947 vd, Kılıçoğlu, s. 507 ve 740 vd.

- Varisler Yönüyle Karşılaştırılması”, Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, C. 19, S. 1, 2019, s. 60-79.
- Altaş H, Medeni Hukuk, Başlangıç Hükümleri (TMK m. 1-7), Yetkin Basım Yayım ve Dağıtım, Ankara 2014.
- Altındal H, Arslan Y, “Türk Hukukunda Dijital Miras: Karşılaşılan Sorunlar ve Uluslararası Uygulamalar Çerçevesinde Bazı Çözüm Önerileri”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi , 25 (1) , 2021, s. 313-354.
- Aslan M, “Mirasçılardan Vergi Borçlarından Sorumluluğu”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 17, S. 3-4, s. 128 – 144.
- Ayan S, “Müteselsil Borçlulukta Rücu Zamanaşımına İlişkin Bazı Sorunlar”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 24, S.4, 2020, s. 3-59.
- Ayiter N, Miras Hukuku, S Yayınları.
- Berki Ş, “Türk Medeni Kanunu’nda Miras Hukukunun Esasları”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 33, S. 1, 1976, s. 125 – 138 (Erişim Adresi ve Tarihi: http://dergiler.ankara.edu.tr/detail.php?id=38&sayi_id=310&makale_id=2972, 15.11.2020).
- Breitschmid/Eitel/Fankhauser/Geiser/Rumo Jungo, Erbrecht, Auf. 2, Zürich 2012.
- Bucher E, Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil, 2. Aufl, Bern 1988.
- Cansel E, / Özel Ç, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, C. I, B. 2, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2017.
- Coquoz R (Çev. Güral J), “Mirasın Reddinin, Mirasın İntikali Üzerine Olan Tesirleri”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 8, S. 1, 1951, s. 685- 695.
- Cummings R G, “The Case Against Access to Decedents’ E-mail: Password Protection as an Exercise of the Right to Destroy”, Minnesota Journal of Law, Science & Technology, Volume 15, Issue 2, Art. 5, 2014, s. 897 – 947.
- Dinç M, / Bahardır Ç, Türk Medeni Kanunu, Türk Borçlar kanunu, İçtihadı

Birleştirme Kararları, Bilgi Notları ve Mevzuat İşlemeleri, Kavram Dizini, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2016.

Dural M, / Öz T, Türk Özel Hukuku, Miras Hukuku, C. IV, B. 17, İstanbul 2017.

Erdoğan İ, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, B. 4, Gazi Kitabevi, Ankara 2019.

Erdoğan İ, / Keskin D, Türk Medeni Hukuku, Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, B.2, Gazi Kitabevi, Ankara 2019.

Eren F, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 24. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara 2019.

Eren F, / Yücer Aktürk İ, Türk Miras Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara 2019.

Erişgin N, “Birlikte Mirasçılarının Miras Bırakanın Banka Hesabı Üzerindeki Tasarruf Yetkisi”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 52, S. 3, 2003, s. 121 – 143.

Escher A, (Çev. Ansay Sabri Şakir Ansay), Medeni Kanun Şerhi Miras Hukuku, Ankara Yeni Cezaevi Matbaası, 1953.

Escher, A, Zürcher Kommentar zu Art 457 – 536 und 537 – 640, Zürich 1960.

Ganbari M K / Kaşak E, “İsviçre Borçlar ve Ticaret Hukukunda Zamanaşımı Revizyonu”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 24 (1), s. 93 – 126.

Genç A, “Saklı Paylı Mirasçılarının Alacaklılarının ve İflas İdaresinin Tenkis Davası Açma Hakkı (TMK m. 562)”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi , 28 (2), 2020, s. 511-542.

Gençan Ö U, 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu, Bilimsel Açıklama, İçtihatlar, İlgili Mevzuat, Madde 531-1030, B. 2, Yetkin Yayınları, Ankara 2007.

Gençan Ö U, Miras Hukuku, B. 2, Yetkin Yayınları, Ankara 2011.

Göktürk K / Can M Ç, “Farklılaştırılmış Teselsülün-Özellikle-Dış İlişki Bakımından Anlamı ve Bankacılık Kanununun Şahsi İflas Sorumluluğu İle Karşılaştırılması”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2 (2), s. 247-283.

Hablützel O, Solidarität in der aktienrechtlichen Verantwortlichkeit, Zürich /

St. Gallen, 2009.

Honsell, Heinrich / Vogt, Nedim Peter / Geisder, Thomas, “Basler Kommentar zum Schweizerischen Privatrecht, Zivilgesetzbuch II, Art. 457-977 ZGB”, Auf. 2, Basel-Genf-München.

İleri Ç, “Dijital Miras, Alman Federal Mahkemesi’nin ‘Facebook’ Kararı üzerine Bir İnceleme”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 32 (146), Ocak – Şubat 2020, s. 123 – 153.

İmre Z, / Erman H, Miras Hukuku, Yasal Mirasçılık, Ölümüne Bağlı Tasarruflar, Mirasın Geçmesi, Mirasın Taksimi, 8. Bası, Der Yayınları, 2011.

İnan A, / Ertaş Ş, / Albaş H, İnan Türk Medeni Hukuku Miras Hukuku, B. 9, Ankara 2015.

Karataş, E. U, “Türk Miras Hukukunda Mirasın Kazanılmasında Halefiyet Türleri ve Türk Milletlerarası Özel Hukukundaki Yansımaları”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. LXXIII, S. 2, 2015, s. 357 – 390.

Karakaş F T, “Saklı Paylı Mirasçılara Yapılan Kazandırmalar Ve Artık Terekenin Paylaşılması Sorunu” Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 63 Sayı: 4, 2014, s. 813-831.

Kılıç M, “Türk Hukukunda Mirasın Resmi Tasfiyesi”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 62, S. 3, 2013, s. 761 – 817.

Kılıçoğlu Ahmet M, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, (Yeni Borçlar Kanunu’na Göre Hazırlanmış), B. 17, Turhan Kitabevi, Ankara 2013.

Oğuzman M K / Barlas N, Medeni Hukuk, Giriş, Kaynaklar, Temel Kavramlar, Vedat Kitapçılık, B. 18, İstanbul 2012.

Oser / Schönenberger, Das Obligationenrecht, Allgemeiner Teil, 2. Aufl, Zürich 1929.

Özer Deniz M, “Mirasın Paylaşılması Sözleşmesi ve Bunun Arabulucuk Bakımından Değerlendirilmesi”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi , 11 (1) , 2020, s. 26-38.

Öztan B, Miras Hukuku, Tablolar ve Örneklerle, B. 5, Turhan Kitabevi, Ankara 2012.

- Sağlam İ, “Devletin Yasal Mirasçılığı”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 22 (3), 2016, s. 2473 – 2495.
- Schwartz P M, “Property, Privacy, and Personal Data” (2004) Vol. 117 Num. 7, Harvard Law Review s. 2056 – 2128.
- Serozan R, / Engin B, İ, Miras Hukuku ve Uygulama Çalışmaları, B. 6, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2019.
- Tokat H, Türk Hukukunda Gaiplik, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2019.
- Von Thur / Escher, Allgemeiner Teil des Schweizerischen Obligationenrechts, Bd. II, Zürich 1974.
- Yavuz C, Borçlar Hukuku Dersleri (Özel Hükümler), 10. Bası, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul 2012.
- Yazıcı A N M, Miras Ortaklığının Paylaşmadan Önceki Durumu, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2018.
- Yılmaz İ, “İslâm Hukukunda Vasiyet Yoluyla Varisleri Mirastan Mahrum Etmeye Yönelik Tasarrufların Sınırlandırılması”. Cumhuriyet İlahiyat Dergisi, 21, S. 3, Aralık 2017, s. 1739-1774.
- Yılmaz S / Erkan V U, “ Sosyal Medya Hesaplarının Miras Yoluyla İntikal Edip Edemeyeceği Sorusunun Kişisel Verileri Koruma Hukuku Kapsamında İncelenmesi”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi , 11 (2) , s. 567-586.